

*Approaches in Teaching
Подходи в преподаването*

МЕТОДИЧЕСКИЯТ ПРИЙОМ „КРОССЕНС“ КАТО СРЕДСТВО ЗА АКТИВИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ В УРОКА ПО ИСТОРИЯ

Красимир С. Кръстев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. „Кроссенс“ е иновативен игров подход, който с успех може да намери място в часовете по учебния предмет история и цивилизации в българските училища. Той е най-подходящ за актуализиране на старите знания на учениците и мотивиране на новата тема, но намира приложение и в други компоненти на урока. Посредством него се формират творческото и критичното мислене на учащите.

Ключови думи: дидактическа игра; „Кроссенс“; творческо и критично мислене

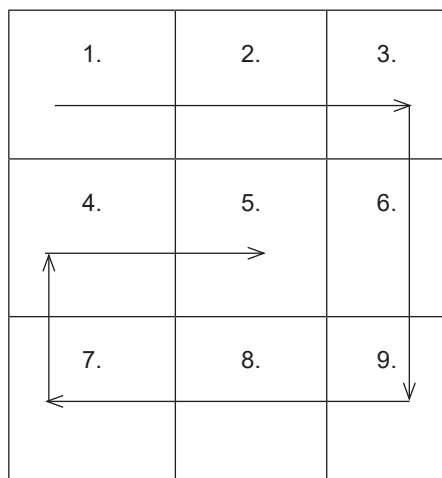
Дидактическата игра „Кроссенс“ е сравнително ново явление в методиката, тъй като е въведена в обращение едва през 2002 г. от Владимир Бусленко и Сергей Федин (Fedin & Fedina, 2002: 39; Anashina, 2008: 124; Sologubova, 2015: 25). Названието ѝ произлиза от английските думи cross и sense и буквално се превежда като „пресечен смисъл“.

Веднъж определил темата, по която ще реализира методическия способ, учителят решава в кое звено на урока да го приложи – проверка и оценка на знанията, преход от старите към новите знания, затвърдяване, обобщение и т.н. Основното дидактическо средство, което се използва за изпълнението на подхода, е мултимедийна презентация с PowerPoint, но има възможност той да бъде реализиран на самата класна дъска или да се използват работни листове. По-конкретно, педагогът разчертава таблица – игрално поле, разделена на девет равни части по подобие на „морски шах“. В празните квадрати, измежду които централният играе ключова роля, помества предварително подбрани изображения (портрети на исторически личности, карти, символи и т.н.), имена, названия, понятия, факти или дати. Те задължително трябва да имат логическа връзка помежду си. (Fedin & Fedina, 2002: 39, 134; Anashina, 2008: 124 – 125; Sologubova, 2015: 25 – 27).

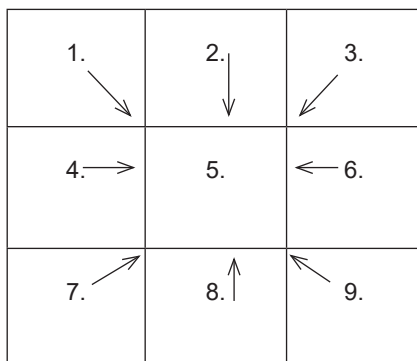
1.	2.	3.
4.	5.	6.
7.	8.	9.

Целта на учениците е да направят асоциация между различните изображения, думи, словосъчетания или цифри, така че да се образува цялостен разказ. От своя страна, учителят предварително посочва определен логически път, който да се следва (Fedina & Fedina, 2002: 39; Anashina, 2008: 124 – 125; Sologubova, 2015: 26 – 27). Най-често срещаните варианти за това са следните.

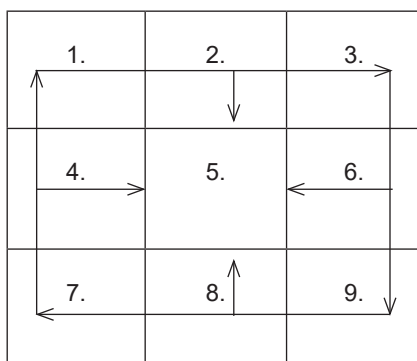
– Да се започне от вън навътре (1 – 2; 2 – 3; 3 – 6; 6 – 9; 9 – 8; 8 – 7; 7 – 4; 4 – 5), за да се получи форма, наподобяваща архимедова спирала.

– Да се открие общото между четириъгълника, разположен в средата, и тези, които го заобикалят (1 – 5; 2 – 5; 3 – 5; 6 – 5; 9 – 5; 8 – 5; 7 – 5; 4 – 5).

– Да се обиколят краищата, а след това да се потърси връзката между средния квадрат и съседните му под формата на кръст (1 – 2; 2 – 3; 3 – 6; 6 – 9; 9 – 8; 8 – 7; 7 – 4; 4 – 1; 2 – 5; 8 – 5; 6 – 5; 4 – 5).

Оттук нататък пред педагогическия специалист има нова алтернатива – да беседва фронтално с класа или да постави задача за самостоятелна работа, която учениците да изпълнят индивидуално, в екипи или по групи (Gretsov, 2008: 76 – 77).

ПРИМЕР № 1. От Русия към СССР (IX клас)

Преди да пристъпи към преподаване на урока за фашизма в Италия, учителят актуализира старите знания на учениците за революциите в Русия, гражданската война и режима на болшевиките¹⁾. За тази цел им поставя задача да обяснят логическата връзка между: 1 – 2; 2 – 3; 3 – 6; 6 – 9; 9 – 8; 8 – 7; 7 – 4; 4 – 1; 5 – 2; 5 – 6; 5 – 4; 5 – 8. Фотографията на Владимир Илич Ленин (1870 – 1924) не е представена случайно в централната част на таблицата. Руският политик е основната действаща фигура по време на Октомврийската революция,

а впоследствие е избран за председател на Съвета на народните комисари на СССР. На по-късен етап в урока се сравняват идеологиите на болшевиизма и фашизма, както и личностите на Владимир Ленин и Бенито Мусолини (1883 – 1945).

<p>1</p> <p>1914</p>	<p>2</p> 	<p>3</p> <p>ФЕВРАЛЬ 1917</p>
<p>4</p> 	<p>5</p> 	<p>6</p> <p>ОКТАБРЬ 1917 ПОЧЕМУ БОЛШЕВИКИ ВЗЯЛИ ВЛАСТЬ</p>
<p>7</p> <p>ТЫ ЗАПИСАЛСЯ ДОБРОВОЛЬЦЕМ?</p>	<p>8</p> <p>РЕФЕР 1929 3000</p>	<p>9</p>

ПРИМЕР № 2. Империята на Александър Велики (V клас)

Както вече беше обърнато внимание, игровият подход би могъл да се реализира и посредством таблица, разчертана на класната дъска, в която да се запишат имена на исторически личности, историко-географски названия, понятия и др. Така например, за да премине от изучения учебен материал за завоеванията на Александър Македонски към урок на тема „Елинистическата епоха и нейното наследство“⁴², учителят използва ключовото понятие „империя“, тъй като елинистическите държави възникват след разпадането на Македонското царство, и посочва следния логически път: 1 – 2; 2 – 3; 3 – 6; 6 – 9; 9 – 8; 8 – 7; 7 – 4; 4 – 5.

1. МАКЕДОНИЯ	2. ФИЛИП II	3. АЛЕКСАНДЪР
4. ИНДИЯ	5. ИМПЕРИЯ	6. ДАРИЙ III
7. ГАВГАМЕЛА	8. ЕГИПЕТ	9. МАЛА АЗИЯ

* * *

Методическият способ „Кроссенс“ систематизира знанията, тренира зрителната памет, повишава мотивацията, насърчава инициативността на учащите, учи ги да формират собствена позиция, упражнява способността им за изразяване. Също така подходът изгражда творческо и образно мислене – създават се асоциации, генерират се идеи, развива се въображение (Fedin & Fedina, 2002: 39; Anashina, 2008: 124 – 125; Sologubova, 2015: 25 – 26). Не на последно място, учениците работят с различни източници на информация и се обучават да мислят критично. Логически и аргументирано те изясняват причинно-следствени връзки, правят сравнения и аналогии, привеждат примери и доказателства, дават оценки. По този начин се прониква в същността на историческите събития, явления и процеси. Поставя се основа за обобщение и синтез на учебния материал.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Учебна програма по история и цивилизации за IX клас (Общообразователна подготовка по рамкови учебни планове по чл. 12, ал. 2, т. 5 – 14, т. 16 – 18, т. 20 – 21, т. 23 – 24 от Наредба № 4 от 30 ноември 2015 г. за учебния план); Учебна програма по история и цивилизации за IX клас (Общообразователна подготовка по рамкови учебни планове по чл. 12, ал. 2, т. 2, 3, 4, 22 от Наредба № 4 от 30 ноември 2015 г. за учебния план). Вж. и Баева, И., Калинова, Е., Якимов, Г., Васева, Н. & Иванова, И. (2018). *История и цивилизации IX клас. Втора част за IX клас при обучение с интензивно изучаване на чужд език*. Изд. „БУЛВЕСТ“ 2000. София, 58 – 65; Груев, М., Стоянов, Б., Славчев, К. & Сидеров, Я. (2018). *История и цивилизации за IX клас*. Изд. „Просвета – София“ АД („Инпринт“ АД – Пловдив). София, 32 – 35; 42 – 45; Марков, Г., Маринков, Б., Трифонова-Бенова, М. & Кушева, Р. (2018). *История и цивилизации IX клас. II втора част за IX клас при обучение с интензивно изучаване на чужд език*. Изд. „Просвета АзБуки“ ЕООД („Инпринт“ АД – Пловдив). София, 58 – 65; Матанов, Х., Стоянов, Б., Вачков, Д., Карабоева, Е., Табакова, К., Мирчева, Х., Митев, Й., Илиев, И. & Рангелова, Г. (2018). *История и цивилизации за профилирано и професионално образование с интензивно изучаване на чужд език*. ИК „Анубис“ ООД. София, 198 – 203; Мирчева, Х., Митев, Й., Илиев, И. & Рангелова, Г. (2018). *История и цивилизации. Втора част за IX клас при обучение с интензивно изучаване на чужд език*. ИК „Анубис“ ООД. София, 38 – 43.
2. Учебна програма по история и цивилизации за V клас (Общообразователна подготовка). Вж. и Арnaudов, В., Цветански, Ц., Стойчева, В. & Котларска, К. (2016). *История и цивилизации за V клас*. Изд. „БУЛВЕСТ 2000“. София, 78 – 79; 86 – 87; Леков, Т., Ботева-Боянова, Д., Николов, А. & Босева, М. (2016). *История и цивилизации V клас*. Изд. „Просвета – София“ АД, София, с. 72 – 73; 86 – 87; Матанов, Хр., Делев, П., Каснакова, Ц., Мукарзел, К. & Рангелова, Т. (2016). *История и цивилизации за V клас*. ИК „Анубис“. София, 81 – 83; 97 – 99; Михайлова, Е., Димова, М., Чолаков, И. & Иванов, Г. (2016). *История и цивилизации V клас*. Изд. „ПРОСВЕТА ПЛЮС“ ЕООД. София, 82 – 85; Порожанов, К., Порталски, А., Бенчева, К. & Менкова, М. (2016). *История и цивилизации за V клас*. Институт за образователни политики „Архимед и Диоген“. София, 68 – 69; 80 – 81; Якимов, Г. & Иванчев, А. (2016). *История и цивилизации за V клас*. ИК „Св. Георги Победоносец“. София, 82 – 85.

ЛИТЕРАТУРА

- Анашина, Н. (2008). А мы сами составили кроссенс... *Наука и жизнь, 1*.
- Грецов, А. (2008). *Тренинг креативности для старшеклассников и студентов*. Санкт-Петербург.
- Федин, С. & Федина, О. (2002). Кроссенс – игра для эрудитов. *Наука и жизнь, 12*.

Сологубова, А. (2015). Применение инновационных технологий на уроках истории и обществознания. В: Бабкин, О. А., Поцелуева, О. Н., Ковалев, С. М. & Горлач, С. Е. (ред.). *Современные технологии в образовательном процессе. Материалы региональной научно-практической конференции, 27 февраля 2015 года*. Рассвет.

REFERENCES

- Anashina, N. (2008). A my sami sostavili krossens... *Nauka i zhizn, 1*.
- Fedin, S & Fedina, O. (2002). Crosssens – igra dlya eruditov. *Nauka i zhizn, 12*.
- Gretsov, A. (2008). *Trening kreativnosti dlya starsheklassnikov i studentov*. Sankt-Peterburg.
- Sologubova, A. (2015). Primenenie innovatsionnyh tehnologii na urokah istorii i obshtestvoznania. V: Babkin, O. A., Potselueva, O. N., Kovalev, S. M. & Gorlach, S. E. (Eds.). *Sovremennye tehnologii v obrazovatelnom protsesse. Materialy regionalnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii, 27 fevralya 2015 goda*. Rassvet.

THE METHODOICAL USE OF CROSSSENSE AS A MEANS OF ACTIVATING STUDENTS IN THE HISTORY LESSON

Abstract. “Crosssense” is an innovative gaming technique that can successfully find its place in history and civilization classes in Bulgarian schools. It is best suited to keep students’ previous knowledge up-to-date as well as to motivate the new topic, but it is also applicable in other components of the lesson. This way a students’ creative and critical thinking has been formed through “Crosssense”.

Keywords: didactic game; cross and sense; creative and critical thinking

✉ **Dr. Krasimir S. Krăstev, Assist. Prof.**

Faculty of History
University of Sofia
15, Tsar Osvoboditel Blvd
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: krastev@clio.uni-sofia.bg